

Literární interpretace bez literární historie?

Příklad prvního trubadúra

Olomouc
28. 11. 2014

Josef Prokop
Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích

exegeze

- (řecky ἐξηγεῖσθαι = vyvádět ven) je kritické zkoumání jakéhokoli textu, zvláště ale náboženského, jako např. Bible
 - Samotné slovo **exegeze** znamená **vytažení významu daného textu**.
 - Někdy se klade jako protiklad k **eisegezi**, tedy **vkládáním vlastního výkladu** do daného textu.
 - Exegeze se tak snaží o objektivní přístup k textu, eisegeze o subjektivní.

Smrt literární historie?

- několik doplnění k interpretaci písně prvního (?) trubadúra Viléma z Peitieu (Guilhem de Peitieu)
(Matouš Jaluška, Doopravdy o ničem, *Svět literatury*, 46, 2012, p. 49-62)

Guilhem de Peitieu : Farai un vers de dreit nien

I Farai un vers de dreit nien:
non er de mi ni d'autra gen,
non er d'amor ni de joven,
ni de ren au,
qu'enans fo trobatz en durmen
sus un chivau.

V Amigu'ai ieu, non sai qui s'es:
c'anc no la vi, si m'aiut fes;
ni'm fes que'm plassa ni que'm pes,
ni no m'en cau:
c'anc non ac norman ni franses
dins mon ostau.

Složím verš o ničem,/
nebude o mě ani o jiném,/
nebude o lásce ani o mladosti,/
ani o ničem jiném,/
navíc jsem jej složil dřímaje
na koni.

Přítelkyni mám, nevím, kdo to
je,/ nikdy jsem ji nespatrił,
pokud vím,/ neučinila nic k mé
radosti ani k zármutku,/
a je mi to jedno,/
dosud jsem neměl Normana
ani Francouze ve svém domě.

(text Riquer, 1975: 115-117)

I/ “en durmen sus un chivau”

- M. Jaluška analyzuje motivy „spánku“ a „koně“
 - koně také v jiných 2 Guilhemových písních
(*Companho, farai un vers qu'er covinen y*
Companho, non puosc mudar qu'eo no m'effrei)
 - >> jezdit na koni = koitus (p. 53-55)
 - spojuje *sonelh* (z *Covinen*) se slovy *son* a *sonh/soign* (obava, starost) a se *solelh* (slunce)
 - >> „tento spánek se rýmuje se slunečnou sdělností [dějovost x sdělnost], což umožňuje Guilhemovi pojmenovávat věci, jevy i dámy hříšnice.“ (p. 58)

V/ “amigu'ai ieu, non sai qui s'es”

- M. Jaluška ve verši vidí stvoření „imaginární dámy“ (s. 60)
 - „Zatímco opravdové dámě může být přisouzeno alespoň nějaké pevné místo ve vnějším světě, imaginární dáma zůstává unikajícím fantomem vnitřní krajiny básníkova nitra...“ (p. 60)

... ale

- *en durmen sus un chivau* >> Lynne Lawner (1968) a Riquer (1975: 113) upozorňují, že ve 12. stol. byla sedla rytířů vybavena zadní opěrkou kvůli opoře při nájezdu kopím a umožňovala tedy podřimování za jízdy
 - literární odkazy na duševní aktivitu v polospánku, někdy přímo na koni (od *Písně písní*: „Ego dormio et cor meum vigilat“ 5, 2; k trubadúrům, např. Cerverí de Girona „Anav'un jorn cavalcan (...) e can lo sonet notava“ a „en durmen fo aycest chanz començatz“) (Riquer, 1975: 113)
 - (Jaluška ví, ale nevyužívá)

... ale

- *amigu'ai ieu, non sai qui s'es* >> tedy přítelkyně, nikoli dáma/midons (Riquer, 1975: 114)
 - navíc ji nezná, neboť ji nikdy neviděl („c'anc no la vi“) >> náznak tzv. lásky z dáli či zamilování se na dálku (proslaví to píseň a osobní legenda Jaufré Rudela)
 - to vše jsou intertextové a motivické odkazy (ovšem parodické) na základní koncepty trubadúrské fin'amor

... protože

- *amor, joven (sloka I)*
>>> nejsou pouhá slova,
nýbrž koncepty v
trubadúrské tradici

I Farai un vers de dreit nien:
non er de mi ni d'autra gen,
non er d'amor ni de joven,
ni de ren au,
qu'enans to trobatz en durmen
sus un chivau. ?

V Amigu'ai ieu, non sai qui s'es:
c'anc no la vi, si m'aiut fes;
ni m'fes que m'plassa ni que m'pes,
ni no m'en cau:
c'anc non ac norman ni franses
dins mon ostau.

... protože

- *alegres/iratz (I), cor partitz (II), malautz soi...
bos metges si.m pot guerir (III), anc no la vi (V),
no n'aic dreit ni no.m fes tort (VI), sai gensor e
belazor que mais vau (VI)*
 - >> jsou to charakteristické, na první pohled
rozeznatelné topoi trubadúrské fin'amor
 - >> verš za veršem se tu tedy „rouhačsky“ karikují,
parodují téměř veškeré základní koncepty

... a ještě ke všemu

- autorství historického Guilhem de Peitieu (a tedy časové zařazení jeho i jeho písní), stejně jako atribuce jeho 11 písní
 - dosud není doloženo jinak než obecně přijímanou dedukcí (trubadúrova *vida*, narážky v jeho písních a kronikářské zprávy o Vilémovi, VII. hraběti z Peitieu)
 - např. atraktivní (byť odborníky odmítnutá) hypotéza přisuzující Vilémovi 7 burleskních písní, zatímco 4 zbylé lyrické atribuuje Eblesovi z Ventadornu (Dumitrescu, 1968)

... co tedy

- můžeme chápat z trubadúrských písní (a patrně z jakéhokoli staršího literárního díla) bez důkladné pomoci literární historie?

... jaký smysl

- mají interpretační dedukce vycházející z „textocentrické“ perspektivy a z povětšinou anachronických textových a literárněvědných asociací?

Bibliografie

- Matouš JALUŠKA, Doopravdy o ničem, *Svět literatury*, 46, 2012, p. 49-62.
- Maria DUMITRESCU, Eble II de Ventadorn et Guillaume IX d'Aquitaine, *Cahiers de la civilisation médiévale*, XI, 1968, p. 379-412.
- Lynne LAWNER, Notes towards an interpretation of the vers de dreyt nien, *Cultura Neolatina*, XXVIII, 1968.
- Martín de Riquer, *Los trovadores. Historia literaria y textos*, vol. I, Barcelona, Planeta, 1975.